Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
NILS WAHL
prednesené 16. októbra 2014[1]

Spojené veci C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13

Unicaja Banco SA
proti
Josému Hidalgovi Ruedovi (C-482/13),
Maríi del Carmen Vega Martín (C-482/13),
Gestión Patrimonial Hive SL (C-482/13),
Franciscovi Antoniovi Lópezovi Reinovi (C-482/13),
Rose Maríi Hidalgovej Vegovej (C-482/13)
a
Caixabank SA
proti
Manuelovi Maríovi Ruedovi Ledesmovi (C-484/13),
Rosario Mesovej Mesovej (C-484/13),
Josému Labellovi Crespovi (C-485/13),
Rosario Márquezovej Rodríguezovej (C-485/13),
Rafaelovi Gallardovi Salvatovi (C-485/13),
Manuele Márquezovej Rodríguezovej (C-485/13),
Albertovi Galánovi Lunovi (C-487/13),
Domingovi Galánovi Lunovi (C-487/13)

[návrhy na začatie prejudiciálneho konania, ktoré podal Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Španielsko)]

„Smernica 93/13/EHS — Zmluva o spotrebiteľskom úvere — Nekalé podmienky — Nezáväznosť — Primerané a účinné prostriedky zabraňujúce súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok — Konania o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou“

1. V čase prijatia smernica 93/13/EHS[2] pravdepodobne väčšina členských štátov nepredpokladala, aký vplyv bude mať táto smernica na ich právne poriadky približne o dvadsať rokov.

2. Jedným z takých členských štátov je Španielske kráľovstvo. Na základe rozsudku Aziz[3] španielsky zákonodarca nedávno prijal novú právnu úpravu[4], ktorej cieľom bolo okrem iného vyriešiť problémy, ktoré Súdny dvor označil v tomto rozsudku. Súdny dvor už skúmal túto právnu úpravu pri inej príležitosti.[5] Veci, ktoré vnútroštátny súd predložil na posúdenie Súdnemu dvoru, poukazujú na aspekt zákona č. 1/2013, ktorý je odlišný od aspektu, o ktorý išlo v rozsudku Sánchez Morcillo a Abril

1 — Jazyk prednesu: angličtina.

2 — Smernica Rady z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

3 — C-415/11, EU:C:2013:164.

4 — Zákon č. 1/2013 zo 14. mája 2013 o opatreniach na posilnenie ochrany hypotekárnych dlžníkov, reštrukturalizácii dlhu a sociálnom nájme (ďalej len „zákon č. 1/2013“, BOE č. 116 z 15. mája 2013, s. 36373).

5 — Rozsudok Sánchez Morcillo a Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099).

García. Tentoraz nejde o to, či španielske právo znemožňuje alebo nadmerne sťažuje spotrebiteľom podanie opravného prostriedku proti súdnemu rozhodnutiu o nútenom výkone rozhodnutia na vymoženie dlhu, ale o to, či španielske procesné predpisy upravujúce konanie o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou spĺňajú požiadavku smernice 93/13, podľa ktorej sú členské štáty sú povinné zabezpečiť, že nekalé podmienky nebudú pre spotrebiteľov záväzné.

3. Konkrétne Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Prvostupňový a vyšetrovací súd v Marchene, Španielsko) – ako viaceré ďalšie španielske súdy[6] – položil Súdnemu dvoru otázky, ktoré sa v podstate týkajú jedného z prechodných ustanovení zákona č. 1/2013. Toto ustanovenie určuje maximálnu výšku úrokov z omeškania, ktoré možno vymôcť výkonom hypotekárneho záložného práva: sadzba úrokov z omeškania nesmie byť vyššia ako trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby. Ak sa táto maximálna sadzba prekročí, súdy majú poskytnúť veriteľom možnosť upraviť sadzbu úrokov z omeškania tak, aby neprekračovala zákonnú hranicu. Prejednávané návrhy na začatie prejudiciálneho konania poskytujú Súdnemu dvoru ďalšiu príležitosť objasniť hranice vplyvu spotrebiteľského práva EÚ na vnútroštátne predpisy tohto druhu.

I – **Právny rámec**

A – *Smernica 93/13*

4. Dvadsiate prvé odôvodnenie smernice 93/13 stanovuje:

„… členské štáty by mali zabezpečiť, aby sa nekalé podmienky neuplatňovali v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcu alebo dodávateľa, a ak sa napriek tomu také podmienky uplatnia, nemajú viazať spotrebiteľa a nemajú byť záväzné pre spotrebiteľa a zmluva má byť naďalej záväzná pre zmluvné strany za týchto podmienok, ak jej plnenie môže pokračovať bez neprimeraných ustanovení“.

5. Článok 6 ods. 1 smernice 93/13 znie:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

6. Článok 7 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.“

7. Podľa článku 8 smernice 93/13 „členské štáty môžu prijať alebo si ponechať najprísnejšie opatrenia kompatibilné so zmluvou v oblasti obsiahnutej touto smernicou s cieľom zabezpečenia maximálneho stupňa ochrany spotrebiteľa“.

B – *Španielske právo*

8. Podľa článku 1911 španielskeho Občianskeho zákonníka dlžník zodpovedá za splnenie svojich finančných záväzkov celým svojím súčasným a budúcim majetkom.

6 — Okrem konaní, ktoré sú predmetom týchto návrhov, poukazujem aj na nasledujúce prejednávané veci: C-548/13, Caixabank; C-602/13, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria; C-75/14, Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, a C-90/14, Banco Grupo Cajatres.

9. Článok 105 hypotekárneho zákona (Ley Hipotecaria), kodifikovaného dekrétom z 8. februára 1946[7], zmeneného a doplneného zákonom č. 1/2013, stanovuje, že hypotekárne záložné právo možno zriadiť ako zábezpeku pre všetky druhy záväzkov a že týmto právom nie je dotknutá neobmedzená osobná zodpovednosť dlžníka podľa článku 1911 Občianskeho zákonníka.

10. Článok 552 ods. 1 zákona o občianskom súdnom konaní (Ley de Enjuiciamiento Civil), zmeneného a doplneného článkom 7 ods. 1 zákona č. 1/2013, stanovuje, že ak súd dospeje k záveru, že niektorú z podmienok uvedených v určitých exekučných tituloch možno považovať za nekalú, do 15 dní má vypočuť účastníkov konania. Po vypočutí účastníkov konania musí v lehote nasledujúcich piatich dní vydať príslušné rozhodnutie v súlade s článkom 561 ods. 1 bodom 3 zákona o občianskom súdnom konaní.

11. Zákonom č. 1/2013 bol do článku 561 ods. 1 zákona o občianskom súdnom konaní tiež doplnený nový bod 3, ktorý znie:

„Ak sa jedna alebo viaceré podmienky považujú za nekalé, v uznesení, ktoré sa vydá, sa určia následky takej nekalosti, pričom sa buď rozhodne, že exekúcia je neprípustná, alebo sa nariadi exekúcia bez uplatnenia podmienok, ktoré sa považujú za nekalé.“

12. Okrem toho článkom 3 ods. 2 zákona č. 1/2013 bol článok 114 hypotekárneho zákona novelizovaný doplnením tretieho bodu v tomto znení:

„Úroky z omeškania v prípade pôžičiek alebo úverov na nadobudnutie nehnuteľnosti určenej na trvalé bývanie zabezpečených hypotekárnymi záložnými právami zriadenými k tejto nehnuteľnosti nemôžu prevyšovať trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby a môžu plynúť len z nesplatenej istiny. Uvedené úroky z omeškania sa nemôžu v žiadnom prípade kapitalizovať, s výnimkou prípadu uvedeného v článku 579 ods. 2 písm. a) zákona o občianskom súdnom konaní.“

13. Napokon druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 znie:

„Obmedzenie úrokov z omeškania v prípade hypotekárnych záložných práv zriadených k nehnuteľnosti určenej na trvalé bývanie uvedené v článku 3 ods. 2 sa uplatní na hypotekárne záložné práva zriadené po nadobudnutí účinnosti tohto zákona.

Uvedené obmedzenie sa tiež uplatní na úroky z omeškania stanovené v zmluvách o úvere zabezpečených hypotekárnym záložným právom k nehnuteľnosti určenej na trvalé bývanie zriadeným pred nadobudnutím účinnosti zákona, ktoré sa stanú splatnými po nadobudnutí jeho účinnosti, ako aj na úroky z omeškania, ktoré sa k uvedenému dátumu stali splatnými, no neboli zaplatené.

V konaniach o nútenom výkone rozhodnutia alebo konaniach vo veci mimosúdneho predaja, ktoré sa začali a neskončili do nadobudnutia účinnosti tohto zákona a v ktorých sa už stanovila suma, na ktorú sa požaduje nútený výkon rozhodnutia alebo mimosúdny predaj, súdny tajomník alebo notár poskytne oprávnenému lehotu 10 dní na úpravu tejto sumy v súlade s predchádzajúcim odsekom.“

II – **Skutkový stav, konanie a prejudiciálne otázky**

14. Spor vo veci samej sa týka štyroch rôznych konaní o výkone rozhodnutia začatých na návrh spoločností Unicaja Banco (vec C-482/13) a Caixabank (veci C-484/13, C-485/13 a C-487/13) (ďalej len „banky“) v súvislosti s výkonom viacerých hypotekárnych záložných práv, ktoré boli zriadené v období od 5. januára 2007 do 20. augusta 2010 na zabezpečenie súm nepresahujúcich 249 000 eur.

7 — BOE č. 58 z 27. februára 1946, s. 1518.

15. Vo veci C-482/13 bola pre hypotekárny úver stanovená sadzba úrokov z omeškania vo výške 18 %, ktorú bolo možné zvýšiť, ak by zvýšenie upravenej úrokovej sadzby o štyri percentuálne body viedlo k vyššej úrokovej sadzbe, pričom bola stanovená maximálna nominálna sadzba 25 % ročne. Vo veciach C-484/13, C-485/13 a C-487/13 bola pre hypotekárne úvery stanovená sadzba úrokov z omeškania vo výške 22,5 %.

16. Okrem toho všetky tieto zmluvy obsahovali doložku, ktorá umožňovala veriteľovi určiť skorší termín splatnosti, než bolo pôvodne dohodnuté, a požadovať splatenie celej nesplatenej istiny spolu s dohodnutými úrokmi, úrokmi z omeškania, poplatkami, výdavkami a trovami.

17. V období od 21. marca 2012 do 30. októbra 2012 banky podali na vnútroštátny súd návrhy na nútený výkon rozhodnutia. Vnútroštátny súd však prerušil tieto konania, keď zistil, že zmluvné podmienky týkajúce sa sadzby úrokov z omeškania a predčasného splatenia môžu byť nekalé. Na základe toho Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena svojím rozhodnutím z 12. augusta 2013 prerušil konanie a položil nasledujúce prejudiciálne otázky:

„A. Má vnútroštátny súd, v súlade so [smernicou 93/13], najmä s článkom 6 ods. 1 smernice, a s cieľom zabezpečiť ochranu spotrebiteľov a používateľov v súlade so zásadami ekvivalencie a efektivity, keď konštatuje existenciu nekalej podmienky týkajúcej sa úrokov z omeškania pri hypotekárnych úveroch, vyhlásiť zmluvnú podmienku za neplatnú a nezáväznú, alebo naopak upraviť zmluvnú podmienku týkajúcu sa úrokov tým, že oprávneného alebo veriteľa vyzve, aby prepočítal úroky?

B. Stanovuje druhé prechodné ustanovenie [zákona č. 1/2013] jednoznačné obmedzenie ochrany záujmov spotrebiteľa, keď implicitne ukladá súdnemu orgánu povinnosť upraviť zmluvnú podmienku týkajúcu sa úrokov z omeškania, ktorá bola posúdená ako nekalá, tým, že prepočíta dohodnuté úroky a ponechá v platnosti zmluvnú podmienku, ktorá je nekalá, namiesto toho, aby ju vyhlásil za neplatnú a nezáväznú pre spotrebiteľa?

C. Odporuje druhé prechodné ustanovenie [zákona č. 1/2013] [smernici 93/13], najmä jej článku 6 ods. 1, keďže znemožňuje uplatnenie zásad ekvivalencie a efektivity v oblasti ochrany spotrebiteľa a obchádza uplatnenie sankcie neplatnosti a nezáväznosti vo vzťahu k zmluvným podmienkam týkajúcim sa úrokov z omeškania, ktoré boli posúdené ako nekalé, dohodnutým v zmluvách o hypotekárnych úveroch uzavretých pred nadobudnutím účinnosti [zákona č. 1/2013]?“

18. Rozhodnutím predsedu Súdneho dvora z 10. októbra 2013 boli všetky veci spojené na spoločné konanie na účely písomnej a ústnej časti konania, ako aj rozsudku.

19. Unicaja Banco, Caixabank, španielska vláda a Komisia predložili písomné pripomienky a svoje ústne pripomienky predniesli na pojednávaní 10. septembra 2014.

III – **Analýza**

A – *Úvodné poznámky*

20. Ako je zrejmé z návrhov na začatie prejudiciálneho konania, tri položené otázky sú len rôznymi aspektmi jednej širšej otázky. Dotknutí účastníci však vnímajú tieto tri aspekty odlišne. [8]

21. Hneď na úvod by som chcel poznamenať, že otázkou B vnútroštátny súd žiada Súdny dvor o výklad vnútroštátneho práva v zmysle posúdenia jeho platnosti. To prekračuje rámec právomocí Súdneho dvora podľa článku 267 ZFEÚ, a preto Súdny dvor zjavne nemá právomoc zodpovedať túto otázku. Výhrady, ktoré vnútroštátny súd podľa všetkého uvádza v súvislosti so zákonom č. 1/2013, sú však vyjadrené aj v otázke C, ktorá je formulovaná v zmysle zlučiteľnosti druhého prechodného ustanovenia tohto zákona so smernicou 93/13 a najmä jej článkom 6 ods. 1. Z toho vyplýva, že je v každom prípade možné, aby sa Súdny dvor vyjadril k pochybnostiam, ktoré má vnútroštátny súd v tejto súvislosti.

22. Okrem toho sa zdá, že otázky A a C navzájom súvisia, keďže predmetom oboch týchto otázok sú právne následky zmluvnej podmienky, ktorá sa považuje za nekalú. Otázkou A sa vnútroštátny súd v podstate pýta, aké právomoci a povinnosti má vnútroštátny súd podľa smernice 93/13 vo vzťahu k zmluvnej podmienke týkajúcej sa úrokov z omeškania, ktorá je posúdená ako nekalá. Na druhej strane otázkou C sa tento súd naopak v podstate pýta, či je ustanovenie, akým je druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013, zlučiteľné so smernicou, keďže možno tvrdiť, že toto ustanovenie obmedzuje tieto právomoci a povinnosti.

23. Preto použijem dvojfázový prístup. Zatiaľ čo odpoveď na otázku A je celkom jasná, odpoveď na otázku C by mala byť naopak diferencovanejšia, prinajmenšom s ohľadom na pripomienky predložené španielskou vládou.

B – *Právomoci a povinnosti vnútroštátneho súdu podľa smernice 93/13 vo vzťahu k zmluvnej podmienke týkajúcej sa úrokov z omeškania, ktorá je posúdená ako nekalá*

24. Otázkou A sa vnútroštátny súd pýta, či smernica 93/13, a najmä jej článok 6 ods. 1, ukladá tomto súdu povinnosť neuplatniť zmluvnú podmienku stanovujúcu sadzbu úrokov z omeškania, ktorá je posúdená ako nekalá, alebo či musí vnútroštátny súd namiesto toho upraviť túto úrokovú sadzbu, resp. pripustiť takú úpravu.

25. Ako vyplýva z odôvodnenia návrhov na začatie prejudiciálneho konania, problematika, na ktorú sa vzťahuje otázka A, už bola vyriešená v rozsudkoch Banco Español de Crédito [9] a Asbeek Brusse a de Man Garabito [10]. Rozhodnutie vo veci Kásler a Káslerné Rábai [11], ktoré bolo vyhlásené až po doručení Súdnemu dvoru prejednávaných návrhov na začatie prejudiciálneho konania, môže byť tiež nápomocné.

8 — Podľa názoru Komisie otázka A súvisí s právomocami vnútroštátneho súdu vo vzťahu k nekalým podmienkam v zmluvách o hypotekárnom úvere, zatiaľ čo otázky B a C sa týkajú týchto podmienok nepriamo, prostredníctvom druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013. Komisia preto navrhuje posúdiť otázky B a C spoločne. Španielska vláda naopak zastáva názor, že otázky A aj B sa týkajú zlučiteľnosti novely článku 114 hypotekárneho zákona so smernicou 93/13, zatiaľ čo otázka C sa týka prípadného rozporu druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013 so zásadami ekvivalencie a efektivity. Táto vláda preto navrhuje odpovedať na otázky A a B spoločne. Obidve banky sa domnievajú, že tieto tri otázky sú si podobné. Unicaja Banco navrhla na každú z nich samostatnú odpoveď, avšak Caixabank navrhuje jedinú odpoveď.

9 — C-618/10, EU:C:2012:349.

10 — C-488/11, EU:C:2013:341.

11 — C-26/13, EU:C:2014:282.

26. Podľa týchto rozsudkov článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vyžaduje, aby vnútroštátne súdy vylúčili uplatňovanie nekalej zmluvnej podmienky tak, aby nebola záväzná pre spotrebiteľa, ale neoprávňuje ich zmeniť jej obsah. Spotrebiteľská zmluva musí v zásade existovať ďalej bez akejkoľvek zmeny okrem odstránenia nekalých podmienok, pokiaľ je jej ďalšia existencia možná v súlade s pravidlami vnútroštátneho práva. [12]

27. Pokiaľ ide konkrétne o zmluvné pokuty, Súdny dvor rozhodol, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 nemožno vykladať v tom zmysle, že umožňuje vnútroštátnemu súdu v prípade, keď skonštatuje nekalú povahu zmluvnej pokuty v zmluve uzatvorenej medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom, znížiť pokutu uloženú spotrebiteľovi, namiesto povinného neuplatnenia celého predmetného ustanovenia na uvedeného spotrebiteľa. [13]

28. V rozsudku Banco Español de Crédito sporná nekalá podmienka upravovala omeškanie s úhradou splátok úveru na kúpu vozidla. Rozsudok Asbeek Brusse a de Man Garabito sa týkal zmluvnej pokuty stanovenej v zmluve o nájme bytu, ktorá zahŕňala úroky z omeškania.

29. Naopak rozsudok Kásler a Káslerné Rábai sa týkal jedinečného prípadu vrátenia. V tejto veci sa vnútroštátny súd spýtal, či môže nahradiť nekalú podmienku v zmluve o spotrebiteľskom úvere dispozitívnymi ustanoveniami vnútroštátnych predpisov za okolností, keď by v prípade, ak by zmluva nemohla ďalej existovať bez predmetnej podmienky, vyhlásenie zmluvy za neplatnú mohlo poškodiť spotrebiteľa. Súdny dvor uviedol, že v dôsledku vyhlásenia celej zmluvy o spotrebiteľskom úvere za neplatnú nastáva v zásade okamžitá splatnosť nesplatenej časti úveru, ktorá by postihovala skôr spotrebiteľa než veriteľa. V tejto špecifickej situácii preto Súdny dvor konštatoval, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať tak, že nebráni vnútroštátnej právnej norme umožňujúcej vnútroštátnemu súdu napraviť neplatnosť tejto podmienky jej nahradením ustanovením vnútroštátneho práva dispozitívnej povahy. [14]

30. Rozsudok Kásler a Káslerné Rábai však nie je v prejednávaných veciach relevantný. Nie je jasné, ako by vyhlásenie nekalej zmluvnej podmienky týkajúcej sa úrokov z omeškania, akou je sporná podmienka, poškodilo spotrebiteľa, ktorý je dlžníkom, namiesto toho, aby úplne vylúčilo nárok veriteľa, ktorý použil nekalú podmienku, na také úroky. Napriek tvrdeniam bánk uvedeným na pojednávaní, skutočnosť, že moderačná právomoc vyplýva z ustanovenia vnútroštátneho práva a nie je vyjadrením sudcovskej voľnej úvahy, nie je navyše relevantná. Ako sa totiž uvádza v článku 8 smernice 93/13, táto smernica stanovuje minimálnu harmonizáciu, čo znamená, že členské štáty môžu prijať alebo ponechať v platnosti len predpisy, ktoré upravujú *vyššiu* úroveň ochrany spotrebiteľa, než akú už poskytuje smernica. Odpoveď na otázku A by teda nemala byť odlišná od odpovede poskytnutej v rozsudkoch Banco Español de Crédito a Asbeek Brusse a de Man Garabito, ktorú som zhrnul v bode 26 týchto návrhov.

C – *Zlučiteľnosť druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013 so smernicou 93/13 vzhľadom na povinnosť vnútroštátneho súdu podľa tejto smernice neuplatniť nekalé zmluvné podmienky*

31. Otázka C sa týka zlučiteľnosti druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013, ktoré sa vzťahuje na konanie o nútenom výkone rozhodnutia alebo konanie vo veci mimosúdneho predaja začaté, no neskončené pred 15. májom 2013, ako aj na konania, v ktorých už bola stanovená suma, na ktorú sa požaduje nariadenie mimosúdneho výkonu rozhodnutia alebo mimosúdneho predaja, so smernicou 93/13 a najmä s jej článkom 6 ods. 1. Vnútroštátny súd sa usiluje v podstate zistiť, či

12 — Pozri rozsudok Asbeek Brusse a de Man Garabito (EU:C:2013:341, bod 57 a citovanú judikatúru).

13 — Rozsudok Asbeek Brusse a de Man Garabito (EU:C:2013:341, bod 59).

14 — EU:C:2014:282, body 80 až 85 a bod 3 výroku.

v konaní o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou veriteľ, ktorý sa domáha úrokov z omeškania na základe zmluvnej podmienky stanovujúcej také úroky v sadzbe, ktorá je vyššia ako zákonná horná hranica (trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby), môže upraviť sadzbu úrokov z omeškania tak, aby neprekročila túto hranicu.

32. Hoci vnútroštátny súd nepoukázal na túto problematiku, v prvom rade je namieste stručne posúdiť otázku, či článok 1 ods. 2 smernice 93/13 bráni Súdnemu dvoru v tom, aby zodpovedal otázku týkajúcu sa zlučiteľnosti sporného vnútroštátneho ustanovenia s touto smernicou.[15] Banky totiž tvrdia, že druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 je kogentným ustanovením, ktoré sa uplatňuje bez ohľadu na vôľu zmluvných strán a nepatrí do pôsobnosti smernice 93/13.

33. Podobným tvrdením som sa už zaoberal vo veci Sánchez Morcillo a Abril García[16]. Na rozdiel od uvedenej veci vnútroštátny súd v prejednávaných veciach výslovne uviedol, že zmluvné podmienky týkajúce sa úrokov z omeškania v predmetných zmluvách o hypotekárnych úveroch môžu byť nekalé. V tejto súvislosti sa vnútroštátny súd usiluje zistiť, aký je rozsah jeho právomocí a povinností podľa smernice 93/13, ak sa taká podmienka posúdi ako nekalá. Je to teda úplne odlišná situácia od situácie vo veci Barclays Bank[17], v ktorej Súdny dvor rozhodol, že vnútroštátne predpisy posudzované v uvedenej veci, ktoré upravovali španielske konanie o nútenom výkone rozhodnutia, boli zákony alebo vykonávacie právne predpisy, ktoré neboli prevzaté do spornej zmluvy a nepatrili do pôsobnosti smernice.

34. Ďalej pripomínam, že hoci Súdnemu dvoru neprináleží, aby v rámci konania začatého podľa článku 267 ZFEÚ posudzoval súlad noriem vnútroštátneho práva s právom EÚ ani aby vykladal vnútroštátne právne predpisy, je príslušný poskytnúť vnútroštátnemu súdu všetky výkladové prvky spadajúce do rámca práva EÚ, ktoré mu umožnia posúdiť tento súlad na účely rozhodnutia vo veci, o ktorej koná.[18] Poskytnutie takej pomoci si nevyhnutne vyžaduje, aby Súdny dvor pochopil podstatu relevantných uplatniteľných vnútroštátnych predpisov, hoci vnútroštátnemu súdu prináleží, aby v celom rozsahu overil, či k takému pochopeniu došlo. Nasledujúce úvahy uvádzam so zreteľom na túto všeobecnú výhradu.

35. Vzhľadom na rozsudky Súdneho dvora vo veciach Banco Español de Crédito a Asbeek Brusse a de Man Garabito je pochopiteľné, že druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 mohlo vyvolať určité pochybnosti, keďže ho možno vnímať tak, že ukladá vnútroštátnemu súdu povinnosť pripustiť zníženie sadzby úrokov z omeškania, čo je v neprospech spotrebiteľov v porovnaní s vyhlásením dotknutej zmluvnej podmienky za neplatnú. Domnievam sa však, že vyvodenie takého záveru, ktorý je zrejme založený na zásadnom nepochopení veci, nie je opodstatnené. Tento prístup vychádza z celkom vierohodnej predstavy, že druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 nejakým spôsobom určuje okolnosti, za ktorých zmluvná sadzba úrokov z omeškania nie je nekalá, ako aj zasahuje do povinnosti vnútroštátneho súdu neuplatniť zmluvnú podmienku, ktorá bola posúdená ako nekalá. Ustanovenia vnútroštátneho práva predložené Súdnemu dvoru však túto hypotézu nepotvrdzujú. Španielska vláda v reakcii na otázku položenú v tejto súvislosti na pojednávaní potvrdila, že tento predpoklad je nesprávny. Ostatné subjekty prítomné na pojednávaní nevyjadrili nesúhlas (aspoň nie teoreticky).

15 — Článok 1 ods. 2 smernice 93/13 stanovuje: „Zmluvné podmienky, ktoré odrážajú záväzné [kogentné – *neoficiálny preklad*] zákonné alebo regulačné ustanovenia… nepodliehajú ustanoveniam tejto smernice“.

16 — Stanovisko C-169/14, EU:C:2014:2110, body 22 až 28.

17 — C-280/13, EU:C:2014:279, body 40 a 42. Pozri tiež v tomto zmysle uznesenie SKP (C-433/11, EU:C:2012:702, body 32 až 34) a rozsudok Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, body 76 až 80).

18 — Pozri okrem iného rozsudok KGH Belgium (C-351/11, EU:C:2012:699, bod 17 a citovanú judikatúru).

36. Možnosť, aby veriteľ na základe druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013 upravil v priebehu konania o nútenom výkone rozhodnutia sadzbu úrokov z omeškania tak, aby neprekračovala zákonnú hornú hranicu úrokov z omeškania, ktoré možno vymôcť núteným výkonom hypotekárneho záložného práva – za určitých podmienok – totiž vôbec nezávisí od toho, či zmluvná podmienka, na základe ktorej sa vedie také konanie, je alebo nie je nekalá. Samotné znenie tohto ustanovenia svedčí o tom, že toto ustanovenie sa vzťahuje na zmluvné podmienky bez ohľadu na to, či *sú alebo nie sú nekalé*.

37. V tom istom zmysle sa druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 podľa všetkého tiež vzťahuje na zmluvné podmienky, ktoré nepodliehajú skúmaniu nekalosti podľa smernice 93/13. Napríklad zákon č. 1/2013 sa zrejme vzťahuje na podmienky, ktoré boli individuálne dohodnuté a ktoré v zmysle článku 3 ods. 1 smernice nepatria do jej pôsobnosti. Po druhé za predpokladu, že platenie úrokov z omeškania – ako jedného z druhov úrokov – možno charakterizovať ako jednu zo základných náležitostí hypotekárneho úveru, keďže tvorí súčasť protiplnenia za poskytnutý úverový rámec [19], prípadná nekalosť zmluvnej podmienky upravujúcej úroky z omeškania v zmluve o spotrebiteľskom úvere by nepodliehala preskúmaniu podľa článku 4 ods. 2 smernice (pokiaľ by táto podmienka bola zrozumiteľná). V oboch vyššie opísaných situáciách sa teoreticky nemožno odvolávať na smernicu s cieľom spochybniť zmluvnú podmienku týkajúcu sa úrokov z omeškania. Bez ohľadu na vyššie uvedené, výšku úrokov z omeškania, ktorých zaplatenie hypotekárne záložné právo zabezpečuje a ktoré teda možno vymáhať v konaní o nútenom výkone rozhodnutia, ešte stále možno upraviť podľa druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013, ak je sadzba, ktorá sa uplatňuje na také úroky z omeškania, vyššia ako zákonná horná hranica.

38. Táto neexistencia priamej súvislosti medzi druhým prechodným ustanovením zákona č. 1/2013 a smernicou 93/13 je ešte zjavnejšia, ak vezmeme do úvahy skutočnosť, že hypotekárny zákon a najmä článok 114 tretia veta tohto zákona – s ktorou druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 súvisí – sa vzťahuje len na určité úrokové sadzby v kontexte konania o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou, bez ohľadu na to, či je veriteľ podnikateľom a dlžník spotrebiteľom. Naopak podľa článku 1 smernice 93/13 sa táto smernica uplatňuje horizontálne na všetky druhy zmlúv za predpokladu, že boli uzavreté medzi spotrebiteľom a podnikateľom.

39. Španielska vláda vo svojich písomných pripomienkach v tejto súvislosti konkrétnejšie uvádza, že cieľom tretej vety článku 114 hypotekárneho zákona, a teda aj druhého prechodného ustanovenia zákona č. 1/2013 je obmedziť maximálnu sumu zabezpečenú nehnuteľnosťou, ku ktorej je zriadené hypotekárne záložné právo, s cieľom obmedziť rozsah zmluvných záväzkov vymožiteľných na základe hypotekárneho záložného práva voči tretím osobám. Obmedzenie vymožiteľných úrokov z omeškania uvedené v týchto ustanoveniach, ktoré nemôžu prekročiť trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby a môžu plynúť len z nesplatenej istiny, sa vzťahuje na hypotekárne úvery na financovanie hlavného bydliska dlžníka. Na pojednávaní španielska vláda potvrdila, že tieto ustanovenia obmedzujú len výšku úrokov z omeškania vo vzťahu k nehnuteľnosti, ku ktorej je zriadené hypotekárne záložné právo, s vylúčením zvyšného majetku dlžníka, ktorý môže veriteľovi slúžiť na vymoženie celej nesplatenej sumy v súlade s článkom 1911 španielskeho Občianskeho zákonníka. Vzhľadom na pripomienky tejto vlády sa domnievam, že tretia veta článku 114 hypotekárneho zákona a – pokiaľ ide o prechodné situácie – druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 v skutočnosti neupravujú sadzbu úrokov z omeškania ako takú, ktorá je naďalej čisto zmluvnou otázkou, ale len stanovujú obmedzenie výšky úrokov z omeškania, ktoré možno vymôcť výkonom hypotekárneho záložného práva. Veriteľ sa teda stále môže domáhať úplného splatenia akýchkoľvek nesplatených súm z iného majetku dlžníka. Ak je tento výklad španielskeho práva správny – čo musí overiť vnútroštátny súd –, nie je mi jasné, ako tieto ustanovenia súvisia s právami, ktoré spotrebiteľom vyplývajú zo smernice 93/13, a už vôbec mi nie je jasné, ako by uvedené ustanovenia mohli obmedziť tieto práva.

19 — Pozri v tejto súvislosti návrhy, ktoré som predniesol vo veci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, body 58 až 61).

40. Možno samozrejme namietať, že maximálna sadzba úrokov z omeškania pre hypotekárne úvery, ktorá je stanovená v článku 114 tretej vete hypotekárneho zákona – a teda aj druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 – nejakým spôsobom ovplyvňuje posúdenie nekalosti konkrétnej úrokovej sadzby podľa smernice 93/13, keďže ju možno vykladať tak, že podporuje názor, podľa ktorého sadzby úrokov z omeškania, ktoré neprevyšujú trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby, nie sú nekalé, a naopak všetky sadzby, ktoré prekračujú túto hranicu, sú nekalé.[20] Vnútroštátny súd v skutočnosti uvádza, že druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 „implicitne“ vyžaduje, aby španielske súdy upravili zmluvnú podmienku týkajúcu sa úrokov z omeškania, ktorá bola posúdená ako nekalá. Neuvádza však, prečo je táto požiadavka implicitná. V tejto súvislosti by som chcel uviesť nasledujúce úvahy.

41. Podľa článku 4 ods. 1 smernice 93/13 sa má nekalý charakter zmluvnej podmienky posudzovať so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená, a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy v čase jej uzatvorenia. Z toho vyplýva, že sa musia vziať do úvahy aj dôsledky, ktoré táto podmienka môže mať podľa práva uplatniteľného na zmluvu, čo v sebe zahŕňa preskúmanie vnútroštátneho práva.[21]

42. V tejto súvislosti poukazujem na to, že hoci článok 114 tretia veta hypotekárneho zákona a – pokiaľ ide o prechodné obdobie – druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 obmedzujú v rámci konania o výkone rozhodnutia výšku úrokov z omeškania, ktoré možno vymôcť výkonom hypotekárneho záložného práva, na trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby, to neznamená, že akákoľvek vyššia zmluvná sadzba je podľa smernice automaticky nekalá ani že akákoľvek nižšia sadzba je automaticky v poriadku. Neexistuje univerzálne pravidlo, ktoré by určovalo, kedy je zmluvná podmienka, ktorá stanovuje sadzbu úrokov z omeškania, automaticky nekalá. Maximálne úrokové sadzby stanovené v konkrétnej oblasti vnútroštátneho práva sú len jedným z faktorov, ktoré treba zohľadniť. Je zrejmé, že jednoducho nemožno dospieť k odôvodnenému záveru o nekalosti zmluvnej podmienky týkajúcej sa úrokov z omeškania len na základe jej porovnania s určitým násobkom zákonnej úrokovej sadzby. Jasne o tom svedčí písmeno e) prílohy smernice 93/13[22], ktoré je formulované: „požadovať od spotrebiteľa, ktorý nesplnil svoj záväzok, aby zaplatil *neprimerane* vysokú sumu ako náhradu“ (kurzívou zvýraznil generálny advokát), keďže len posúdením každého jednotlivého prípadu možno logicky určiť, či je náhrada v danej situácii primeraná. V tomto smere sa domnievam, že posúdenie nekalosti sadzby úrokov z omeškania v úverovej zmluve (opäť za predpokladu, že také úroky netvoria súčasť *essentialia negotii* alebo sú inak vylúčené z preskúmania) by malo vychádzať z poskytnutej čiastky a doby trvania úveru, ktoré môžu byť pre každú zmluvu odlišné. V konečnom dôsledku však výkon takého rozboru neprináleží Súdnemu dvoru, ale vnútroštátnym súdom, ktoré môžu lepšie zvážiť všetky relevantné okolnosti každého konkrétneho prípadu a presne poznajú pravidlá, ktoré sa všeobecne uplatňujú podľa vnútroštátneho práva.[23]

43. V každom prípade, ak by spotrebiteľská zmluva o hypotekárnom úvere hypoteticky stanovovala sadzbu úrokov z omeškania, ktorá je nižšia ako trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby, ale ktorá sa za konkrétnych okolností javí byť nekalá podľa smernice 93/13, je nepochybné, že článok 6 smernice bráni nahradeniu tejto nekalej zmluvnej sadzby úrokov z omeškania sadzbou stanovenou vo vnútroštátnom práve, ktorá je nižšia, a preto údajne menej poškodzuje spotrebiteľa. V tejto súvislosti nič nenasvedčuje tomu, že španielsky súd by nemohol neuplatniť celú nekalú zmluvnú podmienku podľa článku 561 ods. 1 bodu 3 zákona o občianskom súdnom konaní. Takéto obmedzenie by podľa všetkého prinajmenšom vyžadovalo uprednostnenie článku 114 tretej vety hypotekárneho zákona – a pokiaľ ide o prechodné situácie, druhého prechodného ustanovenia zákona

20 — Na pojednávaní to španielska vláda označila za jeden z „vedľajších“ alebo „druhotných“ účinkov týchto ustanovení. Banky (možno do určitej miery prekvapujúco) tiež poukázali na taký účinok.

21 — Uznesenie Sebestyén (C-342/13, EU:C:2014:1857, bod 29 a citovaná judikatúra).

22 — Príloha smernice 93/13 obsahuje orientačný a nevyčerpávajúci zoznam podmienok, ktoré možno považovať za nekalé – pozri uznesenie Sebestyén (EU:C:2014:1857, bod 31 a citovanú judikatúru).

23 — Pozri v tomto zmysle rozsudky Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, EU:C:2004:209, body 22 a 25) a Kušionová (EU:C:2014:2189, bod 73).

č. 1/2013 – pred článkom 561 ods. 1 bodom 3 zákona o občianskom súdnom konaní. Z návrhov na začatie prejudiciálneho konania však nevyplýva, že španielske právo sa má vykladať týmto spôsobom. Naopak španielska vláda uvádza, že len v prípade rozhodnutia, že zmluvná podmienka *nie* je nekalá, sa uplatní *dodatočné* opatrenie na ochranu hlavného bydliska, ktorým je horná hranica stanovená v článku 114 tretej vete hypotekárneho zákona – a pokiaľ ide o prechodné situácie, v druhom prechodnom ustanovení zákona č. 1/2013. To musí samozrejme overiť vnútroštátny súd, ktorý má výlučnú právomoc vykladať vnútroštátne právo. [24]

44. Pri výklade vnútroštátneho práva v súlade so smernicou 93/13 však vnútroštátny súd musí zohľadniť vnútroštátne právo ako celok a uplatniť výkladové metódy, ktoré toto právo uznáva, tak, aby sa dosiahol sledovaný výsledok podľa článku 6 ods. 1 tejto smernice, ktorým je zaručiť účinnú ochranu práv spotrebiteľov. [25] Domnievam sa totiž, že spôsob, akým španielska vláda vykladá španielske právo – pričom uprednostňuje neuplatnenie nekalej zmluvnej podmienky týkajúcej sa úrokov z omeškania v súlade so smernicou pred samotnou úpravou sadzby úrokov z omeškania – je jediným výkladom, ktorý zaručuje zlučiteľnosť zákona č. 1/2013 s požiadavkami stanovenými v článku 6 ods. 1 smernice 93/13. Okrem toho stanovisko vyjadrené uvedenou vládou tiež naznačuje, že taký výklad je podľa španielskeho práva skutočne možný.

45. Aby som to zhrnul, zastávam názor, že smernica 93/13 sa netýka ustanovení vnútroštátneho práva, podľa ktorých sa majú sadzby úrokov z omeškania upraviť na účely konania o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou, pokiaľ sa také ustanovenia uplatňujú bez ohľadu na to, či je predmetná úroková sadzba nekalá. Ak ustanovenie vnútroštátneho práva (akým je druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013) obmedzuje v rámci konania o výkone rozhodnutia výšku úrokov z omeškania, ktoré možno vymôcť výkonom hypotekárneho záložného práva, pôsobí v prospech všetkých hypotekárnych dlžníkov (a nie nevyhnutne spotrebiteľov). Čo sa týka spotrebiteľov, pokiaľ také ustanovenie dopĺňa ich práva podľa smernice 93/13 – napríklad v súvislosti so zmluvnými podmienkami, ktoré nie sú nekalé alebo ktoré nepatria do pôsobnosti tejto smernice –, také ustanovenie zabezpečuje spotrebiteľom väčšiu ochranu, čo článok 8 smernice podporuje. [26]

46. V konečnom dôsledku však prístup, ktorý som použil, nemusí byť rozhodujúci na výsledok sporu vo veci samej. Vzhľadom na znenie návrhov na začatie prejudiciálneho konania sa zdá, že vnútroštátny súd sa prikláňa k názoru, že sadzby úrokov z omeškania v prípade predmetných hypotekárnych úverov skutočne *sú* nekalé. Ak na základe celkového posúdenia rozhodne, že je to tak, z mojej vyššie uvedenej odpovede na otázku A vyplýva, že vnútroštátny súd musí zabezpečiť, aby tieto zmluvné podmienky neboli pre spotrebiteľov záväzné, bez toho, aby znížil samotnú sadzbu alebo ju nahradil sadzbou stanovenou v španielskych predpisoch.

47. Napokon konštatujem, že v znení otázky C sa odkazuje na zásady ekvivalencie a efektivity. Vzhľadom na vyššie uvedené však tieto zásady nie sú nijako dotknuté, a preto nie je potrebné, aby som sa k nim viac akokoľvek vyjadroval.

24 — Na pojednávaní španielska vláda uviedla, že v priebehu konania pred Súdnym dvorom bolo znenie článku 83 kráľovského legislatívneho dekrétu č. 1/2007 zo 16. novembra 2007, ktorým sa schvaľuje konsolidované znenie všeobecného zákona o ochrane spotrebiteľov a používateľov a iných doplňujúcich zákonov (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias, BOE č. 287 z 30. novembra 2007, s. 49181) – ktorý mohol byť dôvodom vzniku otázky týkajúcej sa právomoci súdu upraviť zmluvnú podmienku, ktorá bola posúdená ako nekalá, podľa španielskeho práva – zmenené a doplnené zákonom č. 3/2014 z 27. marca 2014 (BOE č. 76 z 28. marca 2014). Toto ustanovenie v súčasnosti znie: „Nekalé zmluvné podmienky sú automaticky neplatné a neprihliada sa na ne. Na tento účel súd po vypočutí účastníkov konania vyhlási nekalé podmienky obsiahnuté v zmluve za neúčinné, avšak zmluva je pre zmluvné strany naďalej záväzná za tých istých podmienok, pokiaľ môže existovať bez týchto nekalých podmienok“.

25 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33, bod 31). Pozri tiež rozsudok Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, bod 52) a rozsudok Súdu EZVO z 28. augusta 2014 vo veci Engilbertsson (E-25/13, bod 163).

26 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Pereničová a Perenič (C-453/10, EU:C:2012:144, body 34 a 35).

IV – **Návrh**

48. Vzhľadom na vyššie uvedené navrhujem, aby Súdny dvor na otázky, ktoré položil Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Španielsko), odpovedal takto:

1. Článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách vyžaduje, aby vnútroštátne súdy vylúčili uplatňovanie nekalej zmluvnej podmienky tak, aby nebola záväzná pre spotrebiteľa, ale neoprávňuje ich zmeniť jej obsah. Pokiaľ je ďalšia existencia spotrebiteľskej zmluvy v súlade s pravidlami vnútroštátneho práva možná, musí táto zmluva po odstránení nekalých podmienok v zásade existovať ďalej bez akejkoľvek zmeny.

2. Ustanovenie vnútroštátneho práva, akým je druhé prechodné ustanovenie zákona č. 1/2013 zo 14. mája 2013 o opatreniach na posilnenie ochrany hypotekárnych dlžníkov, reštrukturalizácii dlhu a sociálnom nájme (Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social), podľa ktorého môže veriteľ, ktorý navrhne nútený výkon rozhodnutia na základe zmluvy o hypotekárnom úvere obsahujúcej zmluvnú podmienku stanovujúcu úroky z omeškania v sadzbe vyššej ako trojnásobok zákonnej úrokovej sadzby, upraviť výšku úrokov z omeškania, ktoré možno vymôcť výkonom hypotekárneho záložného práva, tak, aby neprekročili túto hranicu, je zlučiteľné so smernicou 93/13 a najmä s jej článkom 6 ods. 1, pokiaľ uplatnením takého ustanovenia nie je dotknutá povinnosť vnútroštátnych súdov podľa tejto smernice neuplatniť nekalú zmluvnú podmienku v spotrebiteľských zmluvách tak, aby táto podmienka nebola pre spotrebiteľa záväzná, ale bez toho, aby zmenili jej obsah. Prináleží vnútroštátnemu súdu, aby – pri zohľadnení vnútroštátneho práva ako celku a uplatnení výkladových metód, ktoré toto právo uznáva – určil, či je to tak.